

PRIEKŠVārds

Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) 162. jubilejas gadā iznāk RTU Inženierzinātņu vēstures pētniecības centra (IVPC) sagatavotais astotais zinātniskais žurnāls. Tajā publicēti pieci zinātniskie raksti, kuru autori ir Latvijas, Ziemeļmaķedonijas un Vācijas augstskolu zinātnieki un docētāji, kā arī Latvijas Zinātņu vēstures asociācijas biedrs un students.

Zinātniskajā žurnālā publicēto zinātnisko rakstu autori ziņojuši par tiem RTU 64. starptautiskajā zinātniskajā konferencē 2023. gada oktobrī. Pētījumu autori zinātniskā žurnāla lasītājus iepazīstina ar RTU un Drēzdenes Tehniskās universitātes ilggadīgo sadarbību, pieredzes apmaiņu un savstarpējo bagātināšanos, ar personībām, kuras Latvijā veicinājušas piensaimniecības attīstību, devušas ieguldījumu inženierbūvēs un namu celtniecībā, kā arī par pirmo sievieti arhitekti Dienvidslāvijā.

Žurnālu ievada RTU profesoru Alīdas Zigmundes un Igora Tipāna kopraksts «Rīgas Tehniskās universitātes un Drēzdenes Tehniskās universitātes starptautiskā partnerība trijos gadsimtos (1862–2024)». Tajā minēti vairāki desmiti inženieru vārdi, kuri studējuši gan Drēzdenē, gan Rīgā, strādājuši abās augstskolās, kā arī pēc divu gadu studijām Rīgas Politehniskajā institūtā (RPI) 20. gadsimta otrajā pusē devušies pabeigt studijas Drēzdenē. Sadarbība dažādos veidos, tostarp starptautiskos projektos, tiek realizēta arī patlaban.

Latvija 20. gadsimtā bija pazīstama kā valsts ar augsti attīstītu lauksaimniecību, kuras attīstību sekmēja ne tikai inženieri ar augstskolas diplomu. Viens no tādiem bija vidzemnieks bez augstākās izglītības Pēteris Elksnītis (1879–1963), viens no piensaimniecības izveidotājiem Latvijā starpkaru periodā. Pētījumu par viņu arhīvos, bibliotēkās un Madonas Novadpētniecības un mākslas muzejā veicis Latvijas Zinātņu vēstures asociācijas biedrs Indulis Zvirgzdiņš.

Pirms 150 gadiem, 1874. gadā, Rīgas Politehnikumā sāka strādāt starptautiski pazīstams zinātnieks, pedagogs Heinrihs Malhers (1848–1927), kura veikums ģeodēzijā, hidroloģijā, ūdensapgādē 19. gadsimta otrajā pusē nav apstrīdams. Tas ir paliekošs inženierzinātņu vēsturē, un profesora, ilggadējā Inženieru nodaļas vadītāja (1882–1902) H. Malhera vārds ir atkal godā celts, jo par viņa dzīvi un darbību interesi izrādīja Bonnas Universitātes students Daniels Šellers, kā arī RTU profesore Alīda Zigmunde un RTU Liepāja profesors Arturs Medveckis.

Ceturtnā pētījuma autors ir privātās Skopjes Universitātes Amerikas koledžas Ziemeļmaķedonijā profesors Vladimirs Ladinskis (*Vladimir Ladinski*), kurš pievērsies vienas no pirmajām sievietēm ar augstāko izglītību arhitektūrā Dienvidslāvijā *Jelena Tomić-Bokur* (1889–1961) dzīvesdarbības izpētei. Viņa ir Belgradas Universitātes Tehniskās fakultātes absolvente (1913) un 24 gadus veltījusi inženierzinātnēm, strādājot pašreizējās Ziemeļmaķedonijas teritorijā. Pētījums ir interesants arī starptautiski, jo ne vienā vien Eiropas valstī pirms Pirmā pasaules kara sievietes augstskolās neuzņēma. Piemēram, Latvijā inženierzinātņu studijas sievietēm bija pieejamas tikai no 1919. gada.

Zinātnisko rakstu krājumu noslēdz RTU docentes Ilzes Gudro pētījums par arhitekti, Latvijas Valsts universitātes absolventi (1952) Lidiju Osi (1922–1985). Pētījums balstīts arhīvu dokumentos un atklāj padomju arhitektūras aizkulises, L. Oses nozīmi projektu izstrādē un sniedz ziņas par mazzināmās arhitektes laikabiedriem, kolēģiem, kuri strādājuši dažādos amatos kopā ar minēto arhitekti.

2023. un 2024. gadā mūžībā devušies RPI / RTU docētāji – Jānis Auzukalns, Uldis Bērziņš, bijušais RPI / RTU rektors Egons Lavendelis, Pēteris Milzarājs, Andris Ozols, Ivars Raņķis, Elmārs Riekstiņš un Pēteris Šipkovs; RPI / RTU darbinieki – Māris Grebstelis, Lilita Rasma Tabare un Ulla Vilka. Žurnālā lasāmi viņu nekroloģi.

Zinātnisko rakstu krājumu noslēdz RTU 2023./2024. studiju gada nozīmīgāko notikumu hronoloģija (01.09.2023–31.08.2024).

Galvenā redaktore asociētā profesore *Dr. psych.* Airisa Šteinberga

FOREWORD

The eighth scientific journal, prepared by RTU Research Centre for Engineering History (RCEH), is published in the year of the 162nd Anniversary of Riga Technical University (RTU). It comprises five scientific articles, the authors of which are scientists and lecturers of universities in Latvia, North Macedonia, and Germany, as well as a member and student of the Latvian Association for the History of Science.

The authors of the scientific articles published in the scientific journal gave presentations on the results of their studies at the 64th RTU International Scientific Conference in October 2023. The articles introduce the readers to the long-term cooperation, exchange of experience, and mutual enrichment between RTU and the Technical University of Dresden, personalities who have contributed to the development of dairy farming in Latvia, engineering structures and building houses, as well as to the first female architect in Yugoslavia.

The journal opens with the joint article of RTU professors Alīda Zigmunde and Igors Tipāns «International Relations of Riga Technical University and Dresden University of Technology Over Three Centuries (1862–2024)». It mentions the names of dozens of engineers who studied both in Dresden and Riga, worked at both universities and, after two years of studies at Riga Polytechnic Institute (RPI), went to finish their studies in Dresden in the second half of the 20th century. Cooperation in various ways, including international projects, is also currently being implemented.

In the 20th century, Latvia was known as a country with highly developed agriculture, the development of which was facilitated not only by engineers with university diplomas. One of them was a peasant without higher education, Pēteris Elksnītis (1879–1963), one of the founders of dairy farming in Latvia in the interwar period. Indulis Zvirgzdiņš, a member of the Latvian Association for the History of Science, conducted research on him in archives, libraries, and the Madona Museum of Local History and Art.

In 1874, 150 years ago, the internationally known scientist and pedagogue Heinrich Malcher (1848–1927), whose achievements in geodesy, hydrology, and water supply in the second half of the 19th century are indisputable, started working at Riga Polytechnicum. His achievements are permanent in the history of engineering, and the

Professor, long-time Head of the Department of Engineering (1882–1902) H. Malcher has been honoured again because Daniels Šellers, a student at the University of Bonn, as well as RTU Professor Alīda Zigmunde and RTU Liepāja Professor Arturs Medveckis, showed interest in his life and activities.

The author of the fourth study is Vladimir Ladinski, Professor of the private American College of the University of Skopje in North Macedonia, who focused on the study of the life of Jelena Tomić-Bokur (1889–1961), one of the first women with a higher education in architecture in Yugoslavia. She was a graduate of the Technical Faculty of the University of Belgrade (1913) and devoted 24 years to engineering, working in the territory of present-day North Macedonia. The research is also interesting internationally because not a single European country admitted women to universities before World War I. For example, in Latvia, engineering studies were available to women only from 1919.

The collection of scientific articles is concluded by RTU Assistant Professor Ilze Gudro's research on the architect, a graduate of the State University of Latvia (1952), Lidija Ose (1922–1985). The research is based on archival documents and reveals the behind-the-scenes of Soviet architecture and the importance of L. Ose in the development of projects and provides information about contemporaries and colleagues of the little-known architect who worked in various positions together with the mentioned architect.

The journal also contains obituaries of RPI / RTU personnel who passed away in 2023 and 2024: RPI / RTU lecturers Jānis Auzukalns, Uldis Bērziņš, former RPI / RTU Rector Egons Lavendelis, Pēteris Milzarājs, Andris Ozols, Ivars Ranķis, Elmārs Riekstiņš, and Pēteris Šipkovs, and RPI / RTU employees – Māris Grebstelis, Lilita Rasma Tabare and Ulla Vilka.

This issue of the journal concludes with the chronology of key events of Riga Technical University in the academic year 2023/2024 (1 September 2023–31 August 2024).

Editor-in-Chief, Associate Professor *Dr. psych.* Airisa Šteinberga